

ressò mont-roigenc

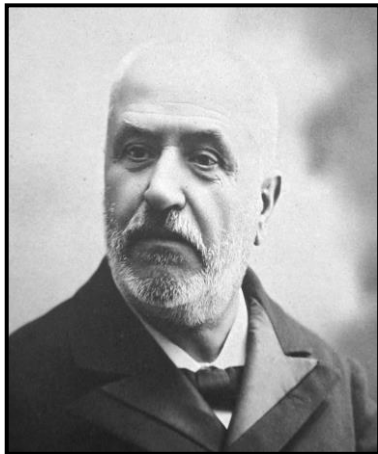
EL CARRER D'AGUSTÍ SARDÀ

Martí Rom

www.martirom.cat

01-08-2022

Agustí Sardà Llaberia fou un important pedagog i polític republicà¹. Va néixer a Mont-roig el 19 de setembre de 1836 i morí a Madrid el 5 de març de 1913. Era fill d'Agustí Sardà Costa i Teresa Llaberia Borràs. Els avis paterns eren Antoni i Antònia; els materns Josep i Maria Rosa. La branca paterna era de Reus, la materna de Mont-roig. Havia nascut a la casa del carrer Major que fa cantonada amb la “costa de l'Oriola”, que baixa del carrer Major (a tocar de la plaça Gaietà Ivern) fins al carrer de l'Hospital.

Amb disset anys, el 1853, va anar a estudiar a Madrid les carreres de magisteri i dret. El 1865, amb vint-i-nou anys, ja era catedràtic de l'Escola Normal Superior de Mestres de Pamplona. El 1868 fou secretari del que seria President de la Primera República, Estanislau Figueras². El 1873 fou elegit diputat a Corts per la circumscripció de Falset. El 1878 va passar a ser professor de l'Escola Normal de Madrid d'on, el 1898, en seria catedràtic. Des del 1888, fins la seva mort el 1913, va pertànyer a la junta de la “Institución Libre de Enseñanza”. El 1909 fou nomenat director de l'Escola Superior de Magisteri. Va ser senador per la província de Tarragona el 1903, 1905, 1907 i 1910. Sempre per partits republicans.

Es va casar amb Mercedes Uribarri Alvarez, amb qui va tenir tres fills: Agustín Gabriel Sardà Uribarri, Mercedes i Sara. Sovint, els estius Agustí Sardà retornava al poble, a “cal Vermell”. La seva germana Juliana s'havia casat amb Francesc Nogués Aguiló, d'aquella casa. Un dels fills de Juliana Sardà Llaberia fou Teresa Nogués Sardà, que es va casar amb Jaume Benaiges Just, de “cal Reverter”. Aquests, tindrien l'Antoni Benaiges Nogués, el mestre de la tècnica Freinet assassinat a Briviesca el 19 de juliol de 1936³.

A “La Correspondencia de España”, del 8 de juny de 1873, s'hi diu que, gràcies a Agustí Sardà, s'havia aconseguit una biblioteca popular a Mont-roig.

L'Ajuntament de Mont-roig havia aprovat, el 14 d'abril de 1899, que calia construir unes noves escoles; però no trobaven la manera de fer-ho efectiu. El mestre Emili Soler Fors

¹ Vegeu el text “Agustí Sardà Llaberia: pedagog i republicà” del llibre “Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 149.

² La seva mare, Neus Moragas Dot, era de Tivissa.

³ Vegeu el text “Antoni Benaiges Nogués: un mestre mont-roigenc assassinat el 1936” del llibre “Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 317.

(va estar a Mont-roig del 1896 al 1911)⁴ va creure que el millor era involucrar-hi Agustí Sardà perquè pogués les seves influències en el “Ministerio de Instrucción Pública”⁵. També que seria oportú que l’Ajuntament li dedicués un carrer. Això fou el 8 de febrer de 1902⁶. Anteriorment, aquest era conegut com “carrer Nou de Baix”, per diferenciar-lo del “carrer Nou”.

La primera pedra de les “escoles noves” es posaria el 25 de novembre de 1904. S’inaugurarien el diumenge 15 de gener de 1911, a la planta baixa del que seria el nou Ajuntament (ho fou des del desembre de 1910). Les escoles hi van estar fins al 1977.

Amb el règim franquista se li va canviar el nom del carrer pel del tortosí franquista Joaquín Bau (acta de la sessió del 7 de novembre de 1939). Finalment, amb l’arribada

⁴ Vegeu el text “Emili Soler. Mestre de Mont-roig. 1971-1945” a l’apartat “Llibres” del web de “**Ressò mont-roigenc**”.

⁵ Vegeu el text “Les escoles a Mont-roig: Emili Soler i Agustí Sardà... Fins 1936” del llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 267.

⁶ “Diario de Tarragona”, del 12 de febrer de 1902.

de la democràcia, en la sessió del 29 de maig de 1980, es va acordar restituir els noms dels carrers que hi havia abans de la Guerra Civil 1936-1939.

El 27 de març de 2001, en una assemblea d'entitats culturals locals convocada per l'Ajuntament, es va decidir posar el nom d'Agustí Sardà Llaberia a la nova Casa de Cultura; lloc on havia estat l'Ajuntament i les Escoles. Es va inaugurar per la Festa Major (29 de setembre) del mateix any.

L'actual carrer d'Agustí Sardà, en els anys seixanta i setanta, tenia una certa importància comercial. La informació que hi ha a continuació procedeix bàsicament de la Teresa Vidal Burata més les aportacions del Miquel Anguera i Brú i algunes de meves⁷.

Venint de Reus i direcció Pratdip, pel costat dret:

La botiga de la cantonada, cal Josep Pujol (“Josep de la Esperança”, li deien). Després ha estat “ca la Cèlia”; ara ho porta la neta, la Dolors. Des de 1960 hi posa “Queviures Pujol”.

Seguint a l'altre local, als anys cinquanta, hi havia “La Serradora”. Aquest gran magatzem crec que era del Sindicat (Cooperativa Agrícola). Tractava fustes. Ara hi ha el Jutjat de Pau, el Registre civil i la regidoria d'Acció Social. És el número 4.

En el número 6, a “cal Mendoza”. En el cens electoral de 1955 hi consten Francesc Mendoza Munté de 72 anys (deuria néixer cap al 1883 i era conegut pel Cisco *Carreter*. *Als anys trenta construïa carros, a l'adreça esmentada*) i Francesc Mendoza Aleu de 37 anys (va néixer el 1912), diu que ambdós eren fusters.

En el número 8, hi havia el taller de reparació de cotxes del Teodoro Puñet Roigé⁸. També hi va haver venda de plàstics i materials per a la construcció.

En el número 10 hi havia un taller de reparació de bicicletes i motos del Quimet Font, que feia xamfrà amb el corredor de l'Eloia⁹ (ara carrer Reial). Crec que hi havia el cartell de la marca de motos “Ossa”). Després, el 1971, va obrir l'Oficina de la Caixa de Tarragona. Als xiquets i xiquetes ens van obrir una llibreta infantil.

⁷ Aquest text forma part de “La nissaga de les Orioles (i d'altres branques del seu entorn familiar) (3)” publicat al “**Ressò mont-roigenc**” (25 de març de 2022).

⁸ Aquest es casaria, el 1966, amb M. Dolors Miró Juncosa, filla de Joan Miró. El primer matrimoni d'aquesta, el 1954, seria amb David Fernández Fernández i el va oficiar, com veurem més endavant, mossèn Josep Munté Ferrando.

⁹ “El nom del corredor de l'Eloia s'originà perquè hi havia una casa d'aquest nom que s'interposava, fent un queixal, cap al mig del carrer, de manera que només deixava un estret pas de vianants, sense que poguessin passar ni els carros. Aquesta irregularitat va ser corregida cap a la meitat dels anys quaranta...”. “Estudi Onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jové Hortonedà (Ajuntament de Mont-roig del Camp, 1999), pàg. 232.

En el número 14 hi havia “cal Baster”. Era el Baptista Riba Alsina. Feien estris per als animals i venien espartenyas i “aubarques” (de goma). Cada dia, al vespre, hi havia trobada d’uns quants homes grans que hi anaven a “fer petar la xerrada”.

En el 18, “cal Valero”. El Valero Larroya Izquierdo hi tenia el taller de serraller, feia tancaments amb ferro, portes i també arranjava les bombes dels pous d’aigua que els pagesos tenien a les finques i també reparava les seves polleganes i estris del camp. El fill, Xavier Larroya Portolés, tenia el taller de serraller a laavinguda de Catalunya; ara està jubilat.

En el 20, “cal Delfi”. El Delfi Gibert Roigé tenia un taller de fusteria. El seu fill, Josep Maria Gibert, fuster, traspassà el 2021. Aquest, va muntar el taller a l’avinguda de Catalunya i ara ho porta el seu fill Guifré. Antigament, la casa d’aquest número 20 se la coneixia com “ca la Margala”¹⁰.

En el 22, “La Primavera”, botiga de roba i merceria de la Montse Cabré Ritort. Comenta la Teresa Vidal: “recordo que tenien una màquina de sargir les mitges, tot una innovació en aquells temps. Ara la botiga la porta la seva filla, la Montseta Florencio Cabré. Segons Ferran Jové antigament era “cal Vilar”¹¹.

En el 24, “cal Puçot”. Teresina Roigé Pujals era la propietària de la casa; estava casada amb Josep Martí Gonzalvo, conegut com “Pepito el rellotger”. Hi va haver un llogater que tenia un taller, als baixos de la casa, per arranjar bicicletes i motos; era l’esmentat Quimet Font que s’hi havia traslladat des del número 10 del mateix carrer i amb el cartell de la mateixa marca “Ossa”. Es trobava davant de l’actual bar la Bàscula.

“La Bàscula”, era la màquina on pesaven els carros primer i després els camions. Ara és la terrassa del bar la Bàscula. La Central de Telèfons. Encara que l’entrada era pel carrer de la Font, núm. 11. El supermercat VÉGÉ. El regentaven els Mendoza.

El número 34 correspon als darreres de l’actual “ca l’Octavi”, Octavi Escoda Boquera. L’entrada principal és pel carrer de la Font núm. 7. Aquesta era la casa pairal de les dites “Orioles”¹², les germanes Maria, Carme i Teresa Ferrando Puñet. Aquestes, són les besàvies, respectivament, de la Teresa Vidal Burata, Josep Maria Ramon Martori i Rosita Alabart Alsina.

“Ca l’Octavi”

En el número 44 hi havia “cal Ferrer”. Era el Miquel Ferré. Arranjava les ferradures dels animals. Estava tocant a la Rasa del Ximet que, a principis dels anys 2000, es va

¹⁰ “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jové Hortonedà, pàg. 317.

¹¹ “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jové Hortonedà, pàg. 354.

¹² “La nissaga de les Orioles (i d’altres branques del seu entorn familiar)” publicat al web de “**Ressò mont-roigenc**” l’ 11 de febrer, 4 i 25 de març i 15 d’abril de 2022.

soterrar. Deia l'enginyer responsable de l'obra que era l'actuació més difícil, tècnicament parlant, en què s'havia trobat mai (cables, connexions, poc espai, etc.)

El conjunt de cases conegudes com “la Barceloneta”. “Indret on hi havia l'era del Munter”¹³.

“Les Cases barates”. Són onze cases unifamiliars construïdes els anys cinquanta; aleshores quedaven a les afores del poble i hi va haver gent que no hi volia anar a viure.

Ara ho descriurem venint de Reus i direcció Prasdip, pel costat esquerre:

En el número 1, “cal Savall”. Els fills són la Gloria i el Josep Maria Savall Solé.

En el 5, “cal Canaldas”. En els anys setanta hi havia una sabateria.

En el 7, “ca la Soco”. Era una pastisseria. Anys enrere havien tingut la pastisseria a la plaça de l'Església (actual Mn. Gaietà Ivern), al començament de la costa del Vilà.

En el 21, hi havia la granja de “cal Puçot”. També hi havia un taller de rellotgeria; és una finca molt gran. La propietària era la Teresina Roigé Pujals que, com hem comentat anteriorment, estava casada amb el “Pepito el rellotger”, Josep Martí Gonzalvo. Varen tenir dos fills, la Maria Teresa que actualment es vídua i viu a l'Hospitalet de l'Infant i el Jesús que va morir fa temps.

En el 23, l'oficina de la “Banca Vilella”¹⁴. Estava als baixos de casa la “Sió” Munté Ferrando, l'àvia de la Teresa Vidal Burata. A la façana ara hi posa “Can Vidal”.

En el 25, el comerç d'ous i pinsos d'Antoni Vidal Marqués. El pare de la Teresa Vidal Burata.

En el 27 “cal Parra”. El Joan Parra venia llet. Tenien vaques en un altre lloc. Estava casat amb la Roser Mestre Castellví i tingueren dos fills. Després, quan venien carn, rebé el nom de “ca la Roser”.

En el 29, “cal Benito Nacra”. Era el Benito Rom Josa que es va casar el 1932, amb Carme Aguiló Adell, dita “Carmeta”. Va treballar de comerciant. Comprava i venia patates, palla, alfals, moresc, garrofes... A vegades també feia préstecs de diners. Fill d'aquest matrimoni fou el Benet Rom Aguiló (1932). Aquest es va casar, el 1960, amb la Carmina Clariana Capafons (1934-2015) i van tenir 3 fills: Maria Cristina (1962), Ferran (1963) i Carles Rom Clariana (1967). Benet Rom Aguiló, primer, va seguir l'ofici del seu pare, comerciant, però no li agradava gaire. Posteriorment també va intentar, amb altres socis (un de Cambrils i un altre de Reus),

¹³ “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jové Hortonedà, pàg. 148.

¹⁴ La Banca Vilella era una entitat reusenca fundada el 1949 que va acabar fusionant-se amb el Banco de Vizcaya el 1968. Durant aquells anys va tenir una rellevància en les activitats agrícoles i industrials de la comarca.

crear a Reus una indústria de massilles i coles; però no va funcionar. L'any 1973 va muntar, aconsellat per la seva esposa Carmina, la “Llibreria Carmina” al mateix indret del carrer d'Agustí Sardà núm. 29. La va tenir durant vint-i-quatre anys. Quan es va jubilar se'n va fer càrrec el seu fill Ferran Rom Clariana. Ara du el nom de “Llibreria Rom”¹⁵.

En el número 31 hi havia l'oficina del “Banc de Bilbao”. Van obrir als anys setanta i el director era Salvador Toda Mestre. Ara hi ha el bar la Bàscula.

En el 33, la casa de “ca la Mercè Bou”. Eren pagesos.

En el 35, la botiga d'alimentació SPAR, de la Teresa Vernet (“cal Pujadas”). El marit, Francesc Pujades Cabré, era paleta. Eren els encarregats de la màquina de la bàscula. Li agradava molt anar al pop, a la Pixerota i Rifà.

En el 37, hi havia el magatzem (antigament era un celler), de mossèn Josep Munté Ferrando. Aquest, era fill de la Teresa Ferrando Puñet, la “tercera Oriola”. Ara és “cal Salis”.

Em diu la Teresa Vidal Burata que a la plaça de la Font, costat dret del carrer aleshores dit “Joaquin Bau”¹⁶ (en temps del franquisme i després carrer d'Agustí Sardà), en arribar al poble, hi havia fins als anys 1980, més o menys, un abeurador per als animals de carro.

Hi afegeixo que, continuant avall, a la cantonada d'Agustí Sardà amb el carrer de la Indústria hi ha la casa de la Mercè Boronat Pujol, de “cal Mallorca”. Ara als baixos hi ha la botiga-basar dels “xinos”.

Continuant més avall, passada la rasa del Ximet, on ara hi ha el número 51 hi havia, des dels anys seixanta, una granja de gallines que era del meu avi Francesc “Cisquet” Rom Serra. La duia el seu cunyat, Josep Ferratjes Tost, el germà de la seva esposa Dolors. I, una mica més enllà, un pal amb el famós “yugo y las flechas” que posava el franquisme a les entrades de les poblacions. Encara en guardo una fotografia.

¹⁵ Del text “La nissaga dels Rom (4): els Rom de cal Nacra de Mont-roig”, publicat a “**Ressò mont-roigenc**” el 22-10-2021.

¹⁶ Joaquin Bau (1897-1973), nascut a Tortosa, fou un important comerciant d'oli i rellevant polític carlí. Del 1925 al 1929 fou alcalde de Tortosa, durant la Dictadura de Primo de Rivera. També era diputat a Les Corts. Fou amic de Joaquín Calvo Sotelo i seria una de les més significades personalitats franquistes. Com que el districte electoral de Tortosa d'aleshores arribava fins Pradip i Coldejou, aprofitava les seves visites electorals per anar a fer algun míting a Mont-roig, on tenia molta relació amb els carlins del poble. Després de la Guerra Civil un Ban del 9 de gener de 1940, sobre “el cambio de nombres de la vías públicas...”, Canvia el fins aleshores carrer del mont-roigenc “Agustí Sardà” per “Joaquin Bau”. El 8 de febrer de 1902 l'Ajuntament de Mont-roig havia decidit dedicar-li un carrer com a mostra d'agraïment per haver aconseguir les escoles noves (estaven als baixos de l'actual Casa de Cultura que du el seu nom). No serà fins al 29 de maig de 1980 que es restituirà el nom d'Agustí Sardà al carrer.